

Riksrevisionens styrelses framställning angående statsbidrag till ungdomsorganisationer

Till kulturutskottet

Kulturutskottet har den 9 mars 2006 beslutat bereda konstitutionsutskottet tillfälle att avge yttrande över Riksrevisionens styrelses framställning angående statsbidrag till ungdomsorganisationer (2005/06:RRS15). Tre motioner har väckts med anledning av framställningen.

Konstitutionsutskottet begränsar sitt yttrande till styrelsens förslag nr 1 rörande kontrollmöjligheter enligt regeringsformen.

Utskottets överväganden

Riksrevisionen har granskat hur Ungdomsstyrelsen kontrollerar underlaget för beslut om statliga bidrag till ungdomsorganisationer samt de förutsättningar för sådan kontroll som Ungdomsstyrelsen har. Resultatet av granskningen har redovisats i rapporten *Statsbidrag till ungdomsorganisationer – hur kontrolleras de?* (RiR 2005:16). Rapporten publicerades i november 2005.

Riksrevisionens styrelse har funnit att slutsatserna av den granskning som Riksrevisionen redovisat i rapporten *Statsbidrag till ungdomsorganisationer – hur kontrolleras de?* (RiR 2005:16) bör överlämnas till riksdagen i form av en framställning. Styrelsen har i anslutning härtill anfört följande.

Systemet för bidrag till ungdomsorganisationer

Riksrevisionens granskning har visat att det nuvarande systemet för bidrag till ungdomsorganisationer är svårt att tillämpa och – framför allt – svårt att kontrollera. Rätten till statsbidrag för en organisation avgörs av variabler som i stort sett saknar koppling till syftet med bidraget samtidigt som bidragets storlek bl.a. bestäms av medlemsantal som inte kontrolleras. Det är därför enligt Riksrevisionen omöjligt att avgöra om man uppnår det syfte med bidraget som riksdagen har beslutat om.

Är kontroller förenliga med regeringsformen?

Riksrevisionen pekar särskilt på att den tolkning av regeringsformen som för närvarande tillämpas vid bidragsfördelningen begränsar möjligheterna till kontroll av att de bidrag som betalas ut till ungdomsorganisationerna är korrekta. Staten anses inte ha rätt att kontrollera medlemsantal eller andra uppgifter som kan riskera att avslöja enskildas åsikter. Bidragen är samtidigt konstruerade så att antalet medlemmar i organisationerna är en viktig grund för bidrag. Frågan om huruvida kontroller av dessa bidrag är förenliga med regeringsformen har enligt Riksrevisionen undersökts flera gånger under årens lopp. Resultaten har i allmänhet stött den ovan nämnda, restriktiva tolkningen. Två analyser som gjorts under senare tid pekar dock i annan riktning. Den ena av dessa har gjorts på initiativ av Ungdomsstyrelsen. Den andra har gjorts i samband med Riksrevisionens nu aktuella granskning. Riksrevisionens bedömning är att det är ytterst tveksamt om bestämmelserna om *åsiktsfrihet* i regeringsformen utgör något verkligt hinder för att kontrollera uppgifter om medlemsantal. Samtidigt framhålls att det är oklart om och i så fall hur *föreningsfriheten* skulle påverkas av en sådan kontroll. Styrelsen konstaterar att regeringsformens innebörd när det gäller möjligheten att kontrollera organisationernas medlemsantal för närvarande är föremål för skilda tolkningar. Av den anledningen är det angeläget att rättsläget snarast klarläggs av riksdagen.

Styrelsens förslag

Styrelsen föreslår sammanfattningsvis

- att riksdagen medverkar till att snarast klargöra innebörden av regeringsformens bestämmelser om åsiktsfrihet och föreningsfrihet när det gäller möjligheterna att kontrollera organisationernas medlemsantal,
- att riksdagen begär att regeringen tar initiativ till en förutsättningslös utredning och prövning av systemet för statsbidrag till ungdomsorganisationer,
- att regeringen tar initiativ till en översyn av sättet att finansiera statsbidraget till ungdomsorganisationerna.

Motioner

I motion 2005/06:Kr16 anför Kent Olsson m.fl. (m) att förenings- och åsiktsfriheterna är garanterade i regeringsformen. Motionärerna vill betona att man inte på några villkor får tumma på eller inskränka åsikts- och föreningsfriheterna. En utredning om ungdomsorganisationernas medlemsantal får således enligt motionärerna under inga omständigheter innebära att dessa grundlagsskyddade rättigheter åsidosätts. Motionärerna förslår att riksdagen ger regeringen detta till känna.

I motion 2005/06:Kr15 anför Lennart Kollmats m.fl. (fp) att regeringsformen är tydlig i fråga om åsiktsfriheten och föreningsfriheten. Något klargörande behövs enligt motionärerna inte. Det står enligt motionärerna klart att en myndighet inte har rätt att kräva att en politisk ungdomsorganisation skall lämna ut sitt medlemsregister. Det krävs därför enligt motionen förändrade regler för statsbidrag till de politiska ungdomsorganisationerna. Motionärerna föreslår att riksdagen ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om grundlagens skydd mot att uppge medlemskap i politiska organisationer.

Gunilla Tjernberg m.fl. (kd) delar enligt motion 2005/06:Kr17 ståndpunkten att en ökad klarhet i frågan hur åsikts- och föreningsfriheterna påverkas skulle kunna uppnås genom att riksdagen tar ställning, t.ex. i samband med behandlingen av förslag till lagändringar. Motionärerna föreslår att riksdagen ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om att snarast klargöra innebörden av regeringsformens bestämmelser om åsiktsfrihet och föreningsfrihet när det gäller att kontrollera organisationernas medlemsantal.

Utskottets ställningstagande

En given utgångspunkt för bedömningen av frågan om kontroll av statsbidragen till ungdomsorganisationer är att den lösning som väljs inte skall kunna sättas i fråga på konstitutionella grunder. De grundläggande fri- och rättigheter som tillförsäkras medborgarna i 2 kap. regeringsformen får inte trädas för när.

I vad mån en genom lag föreskriven ordning för kontroll av statsbidragen är förenlig med gällande grundlag kan prövas av utskottet endast i samband med att ett förslag om en sådan ordning läggs fram för riksdagen. Sedan Riksrevisionen avgivit sin rapport i ärendet ankommer det nu enligt 47 § lagen (1996:1059) om statsbudgeten på regeringen att redovisa för riksdagen vilka åtgärder den vidtagit med anledning av rapporten. Det saknas anledning för konstitutionsutskottet att nu gå närmare in på de konstitutionella frågor som kan uppkomma vid den fortsatta behandlingen av frågan om kontroll inom ramen för systemet med statsbidrag till ungdomsorganisationer.

Stockholm den 23 mars 2006

På konstitutionsutskottets vägnar

Göran Lennmarker

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Göran Lennmarker (m), Göran Magnusson (s), Barbro Hietala Nordlund (s), Tobias Krantz (fp), Pär Axel Sahlberg (s), Inger Jarl Beck (s), Mats Einarsson (v), Anders Bengtsson (s), Henrik S Järrel (m), Helene Petersson (s), Kerstin Lundgren (c), Billy Gustafsson (s), Nils Fredrik Aurelius (m), Karin Åström (s), Gustav Fridolin (mp), Liselott Hagberg (fp) och Helena Höij (kd).